

Chương 7: LÝ THUYẾT ĐỒNG DƯ

- Quan hệ đồng dư
- Phương trình đồng dư bậc nhất một ẩn
- Hệ phương trình đồng dư
- *Phương trình đồng dư bậc cao một ẩn*

Quan hệ đồng dư

- Cho a và b là hai số nguyên, m là số nguyên dương. Khi đó a và b được gọi là đồng dư theo modulo m , ký hiệu $a \equiv b \pmod{m}$ nếu a và b có cùng số dư khi chia cho m . Ta có $a \equiv b \pmod{m}$ khi và chỉ khi $a - b : m$
- VD: $16 \equiv 11 \pmod{5}$; $-7 \equiv 5 \pmod{3}$
- Cho a và b là hai số nguyên, m là số nguyên dương, các mệnh đề sau tương đương nhau
 - $a \equiv b \pmod{m}$
 - $a = b + mt \quad (t \in \mathbb{Z})$
 - $a - b \equiv 0 \pmod{m}$
- **Các tính chất của đồng dư**
 1. Nếu $a_i \equiv b_i \pmod{m}, \forall i = 1, 2, \dots, n$ thì
 - $a_1 a_2 \dots a_n \equiv b_1 b_2 \dots b_n \pmod{m}$
 - $a_1 + a_2 + \dots + a_n \equiv b_1 + b_2 + \dots + b_n \pmod{m}$

Quan hệ đồng dư

2. $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow a \pm c \equiv b \pm c \pmod{m}$, với mọi $c \in \mathbb{Z}$
3. $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow a \equiv b + mk \pmod{m}$, với mọi $k \in \mathbb{Z}$
4. Nếu $a \equiv b \pmod{m}$ thì $a^n \equiv b^n \pmod{m}$, với n là số nguyên dương
5. Nếu $a \equiv b \pmod{m}$ thì $ac \equiv bc \pmod{m}$ với mọi $c \in \mathbb{Z}$. Trường hợp $(c, m) = 1$ ta có $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow ac \equiv bc \pmod{m}$
6. Nếu c là số nguyên dương thì $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow ac \equiv bc \pmod{mc}$
7. Nếu $d > 0$ là UC của a, b, m thì $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow \frac{a}{d} \equiv \frac{b}{d} \pmod{\frac{m}{d}}$
8. Nếu d là UC của a, b và $(d, m) = 1$ thì $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow \frac{a}{d} \equiv \frac{b}{d} \pmod{m}$
9. Nếu $a \equiv b \pmod{m_i}, \forall i = 1, 2, \dots, n$ và $m = [m_1, m_2, \dots, m_n]$ thì $a \equiv b \pmod{m}$
10. Nếu $a \equiv b \pmod{m}$ và $d > 0$ là ước của m thì $a \equiv b \pmod{d}$
11. Nếu $a \equiv b \pmod{m}$ và d là UC của a, m thì d là ước của b
12. Nếu $a \equiv b \pmod{m}$ thì $(a, m) = (b, m)$

Phương trình đồng dư bậc nhất một ẩn

- Cho $a, b, m \in \mathbb{Z}, m > 0$. Một phương trình có dạng $ax \equiv b \pmod{m}$, trong đó x là ẩn số nhận giá trị nguyên, được gọi là pt đồng dư bậc nhất một ẩn
- VD: $9x \equiv 6 \pmod{15}$
- Xét phương trình $ax \equiv b \pmod{m}$ (**) và đặt $d = (a, m)$:
 - Nếu $d \nmid b$ thì (**) vô nghiệm
 - Nếu $d \mid b$ thì (**) có d nghiệm không đồng dư theo modulo m . Nếu x_0 là một nghiệm của (**) thì d nghiệm của (**) được xác định như sau:

$$\begin{cases} x \equiv x_0 + \frac{m}{d} \cdot 0 \pmod{m} \\ x \equiv x_0 + \frac{m}{d} \cdot 1 \pmod{m} \\ \dots \\ x \equiv x_0 + \frac{m}{d} \cdot (d - 1) \pmod{m}. \end{cases}$$

Phương trình đồng dư bậc nhất một ẩn

➤ Giải phương trình $9x \equiv 6 \pmod{15}$

➤ Ta có $d = (9, 15) = 3 \mid 6$. Do đó pt có 3 nghiệm không đồng dư theo modulo 15. Ta thấy $x_0 = 4$ là một nghiệm của pt. Vậy 3 nghiệm của pt được xác định như sau:

$$\begin{cases} x \equiv 4 + \frac{15}{3} \cdot 0 \equiv 4 \pmod{15} \\ x \equiv 4 + \frac{15}{3} \cdot 1 \equiv 9 \pmod{15} \\ x \equiv 4 + \frac{15}{3} \cdot (2) \equiv 14 \pmod{15}. \end{cases}$$

Phương trình đồng dư bậc nhất một ẩn

- Cách tìm nghiệm riêng x_0 : Xét phương trình $ax \equiv b \pmod{m}$, $d = (a, m) | b$.
Giả sử $d=1$, vì nếu $d \neq 1$ thì ta chia a, b, m cho d ta được

$$\frac{a}{d}x \equiv \frac{b}{d} \pmod{\frac{m}{d}}$$

- TH1: Nếu $a | b$, vì $(a, m) = 1$ nên chia hai vế của pt cho a , ta được

$$x \equiv \frac{b}{a} \pmod{m}$$

Khi đó, ta có $x_0 = \frac{b}{a}$ là một nghiệm của pt.

- TH2: Nếu $a \nmid b$, vì $(a, m) = 1$ nên pt $ax \pm my = b$ luôn có nghiệm. Khi đó:

$$x_0 = \frac{b + my}{a}$$

là một nghiệm của pt

Phương trình đồng dư bậc nhất một ẩn

➤ VD: Giải pt $4x \equiv 12 \pmod{7}$

➤ $d = (4, 7) = 1 | 12$. Do đó pt có một nghiệm theo modulo 7

➤ Tìm nghiệm riêng: Vì $4 | 12$ nên ta được một nghiệm của pt là

$$x_0 = \frac{b}{a} = \frac{12}{4} = 3$$

➤ Vậy một nghiệm của pt là $x \equiv 3 \pmod{7}$

➤ VD: Giải pt $3x \equiv 4 \pmod{11}$

➤ $d = (3, 11) = 1 | 4$. Do đó pt có một nghiệm theo modulo 11

➤ Tìm nghiệm riêng: Vì $3 \nmid 4$ nên một nghiệm riêng của pt là

$$x_0 = \frac{b + my}{a} = \frac{4 + 11 \cdot 1}{3} = 5$$

➤ Vậy một nghiệm của pt là $x \equiv 5 \pmod{11}$

Phương trình đồng dư bậc nhất một ẩn

➤ Chú ý:

- Pt đồng dư $ax \equiv b \pmod{m}$ có nghiệm khi và chỉ khi pt Diophante $ax + my = b$ có nghiệm
- Nếu pt $ax + my = b$ có nghiệm thì ta dùng thuật toán Euclide để tìm hai số nguyên x_0, y_0 thỏa $ax_0 + my_0 = b$
- Khi đó, x_0 là một nghiệm của pt đồng dư $ax \equiv b \pmod{m}$

Hệ phương trình đồng dư

- Hệ phương trình sau đây được gọi là hpt đồng dư bậc nhất một ẩn

$$\begin{cases} x \equiv a_1 \pmod{m_1} \\ x \equiv a_2 \pmod{m_2} \\ \dots \\ x \equiv a_r \pmod{m_r} \end{cases}$$

- Nếu x_0 là một nghiệm của hpt thì mọi số nguyên x đồng dư với x_0 theo modulo $M = [m_1, m_2, \dots, m_r]$ đều là nghiệm của hpt
- Tìm nghiệm của hpt đồng dư theo *định lý Trung Quốc về phần dư*. Nếu hpt đồng dư có m_1, m_2, \dots, m_r là các số nguyên tố cùng nhau từng đôi thì hpt có duy nhất nghiệm theo modulo $M = m_1 m_2 \dots m_r$

Hệ phương trình đồng dư

➤ Cách giải hpt đồng dư theo *định lý Trung Quốc về phần dư*.

➤ Đặt $M = m_1 m_2 \dots m_r$

➤ Với mỗi $k \in \{1, 2, \dots, r\}$

➤ Đặt

$$M_k = \frac{M}{m_k} = m_1 m_2 \dots m_{k-1} m_{k+1} \dots m_r$$

➤ Giải pt đồng dư $M_k y_k \equiv 1 \pmod{m_k}$

➤ Khi đó: $x \equiv a_1 M_1 y_1 + a_2 M_2 y_2 + \dots + a_r M_r y_r \pmod{M}$ là nghiệm của hpt

Hệ phương trình đồng dư

➤ VD: Tìm nghiệm của hpt đồng dư

$$\begin{cases} x \equiv 1 \pmod{12} \\ x \equiv 4 \pmod{5} \\ x \equiv 0 \pmod{7} \end{cases}$$

➤ Đặt $M = m_1 m_2 \dots m_r$

➤ Với mỗi $k \in \{1, 2, \dots, r\}$

➤ Đặt $M_k = \frac{M}{m_k} = m_1 m_2 \dots m_{k-1} m_{k+1} \dots m_r$

➤ Giải pt đồng dư $M_k y_k \equiv 1 \pmod{m_k}$

➤ $x \equiv a_1 M_1 y_1 + a_2 M_2 y_2 + \dots + a_r M_r y_r \pmod{M}$ là nghiệm

➤ Vì $m_1 = 12, m_2 = 5, m_3 = 7$ là các số nguyên tố đôi thỏa mãn đk đl TQ

➤ Đặt $M = m_1 m_2 m_3 = 12 \cdot 5 \cdot 7 = 420$; $M_1 = 35$; $M_2 = 84$; $M_3 = 60$

➤ Giải các pt đồng dư

➤ $35y_1 \equiv 1 \pmod{12}$ có nghiệm là $y_1 \equiv -1 \pmod{12}$

➤ $84y_2 \equiv 1 \pmod{5}$ có nghiệm là $y_2 \equiv -1 \pmod{5}$

➤ $60y_3 \equiv 1 \pmod{7}$ có nghiệm là $y_3 \equiv 2 \pmod{7}$

➤ Vậy nghiệm của hpt là

$$x \equiv 1 \cdot 35 \cdot (-1) + 4 \cdot 84 \cdot (-1) + 0 \cdot 60 \cdot 2 \equiv 49 \pmod{420}$$